

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ КОЛЕДЖ**

ЕКОНОМІКА (ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ)

**Методичний посібник
для самостійної роботи студентів**

спеціальності: 151 «Автоматизація та комп'ютерно – інтегровані технології»

спеціалізації: 5.151.1 «Обслуговування інтелектуальних інтегрованих систем»

2017 рік

Методичний посібник для самостійної роботи з дисципліни «Економіка» («Економічна теорія») для студентів спеціалізації 5.151.1 «Обслуговування інтелектуальних інтегрованих систем» / Уклад.: Калита І. А. – ХДПК, 2017. – 13 с.

Методичний посібник розглянутий та рекомендований цикловою комісією гуманітарних та соціально – економічних дисциплін для використання студентами при самостійному вивченні навчальної дисципліни «Економіка» («Економічна теорія»).

Протокол № _____ від _____ 20____ р.

Голова циклової комісії _____ Л. М. Діброва

Схвалено методичною радою Харківського державного політехнічного коледжу
Протокол № _____ від _____ 20____ р.

Голова методичної ради _____ В. О. Величко

Пояснювальна записка

Організація самостійної роботи студентів – одна з важливіших складових частин навчального процесу. Цей методичний посібник ставить на меті допомогти студентам I – го курсу при роботі над темами, відведеними для самостійного вивчення в курсі «Економіка».

Робочою навчальною програмою передбачено 3 теми для самостійного вивчення (6 годин):

1. Змістовий модуль 1. Загальні основи економічного розвитку.

Тема 1.3. Відносини власності. Економічна система суспільства. Економічний кругообіг.

Заняття: «Типи економічних систем. Економічний кругообіг».

2. Змістовий модуль 2. Ринкова економіка.

Тема 2.4. Конкуренція та монополія в ринковій економіці.

3. Змістовий модуль 4. Макроекономіка.

Тема 4.2. Макроекономічна рівновага і нестабільність.

Заняття: «Макроекономічна рівновага, поняття та моделі. Поняття циклічності. Економічні цикли та їх фази. Види і тривалість циклів».

Опрацьовуючи тему самостійно, студенти повинні уважно прочитати відповідний параграф у підручнику, виділити головні питання, звернути увагу на основні поняття і терміни. Для перевірки засвоєння матеріалу студентам пропонуються контрольні питання і тестові завдання.

Основним методом контролю при вивченні тем самостійно є опитування (усне чи письмове у вигляді тестів), або перевірка конспекту, який складає студент, стисло відповідаючи на питання до теми. Також можлива підготовка рефератів або медіа презентацій.

Методичний посібник розроблений на підставі навчальної програми та робочої навчальної програми з дисципліни «Економіка» («Економічна теорія»).

1. Змістовий модуль 1. Загальні основи економічного розвитку.

Тема 1.3. Відносини власності. Економічна система суспільства. Економічний кругообіг.

Заняття: «Типи економічних систем. Економічний кругообіг».

Мета: актуалізувати та поглибити знання про дійових осіб економічних відносин, типи економічних систем; сформувати знання про економічний кругообіг та особливості економічного кругообігу в ринковій економіці; з'ясувати особливості перехідної економіки України; розвивати вміння порівнювати особливості кругообігу ринкової, планової, змішаної економічних систем; виховувати економічне мислення.

Основні поняття: економічна система, домашнє господарство, фірма (підприємство), економічний кругообіг, перехідна економіка, змішана економіка, планова економіка.

План вивчення нового матеріалу:

1. Економічна система суспільства. Типи економічних систем.
2. Формування економічної системи України.
3. Економічний кругообіг.

Питання і завдання для самоперевірки:

1. Які чинники забезпечують узгодженість дій економічних суб'єктів у ринковій економіці? Виберіть правильні відповіді:
А) виробники та споживачі отримують інформацію, слідкуючи за коливанням цін, і використовують її у своїй діяльності;
Б) держава орієнтує підприємців щодо напрямів їхньої діяльності;
В) кожний виробник і кожний споживач керується у своїй діяльності спільними інтересами;
Г) існує відповідність між доходами домогосподарств як власників ресурсів та їхніми витратами як споживачів, з одного боку, і між витратами підприємців на придбання ресурсів та їхньою виручкою від реалізації – з іншого.

2. Порівняйте переваги та недоліки командної та ринкової економічних систем. Відповідь оформіть у вигляді таблиці:

Економічні системи	Переваги (можливості)	Недоліки (обмеження)
Ринкова		
Адміністративно – командна (планова)		

3. Поясніть, чим визначається тривалість існування кожної з економічних систем.

4. Упродовж усіх років існування адміністративної економіки їй був властивий так званий «чорний ринок». Держава боролася з ним засобами адміністративно – правового та морального тиску, але позитивних наслідків ця боротьба не мала. Виберіть пояснення, які найточніше відображають ваше розуміння причин цього явища:

А) найпривабливішим є те, що офіційно забороняється;

Б) у держави не вистачало карних органів, щоб знищити «чорний ринок»;

В) якщо економічне явище має об'єктивну причину, то таке явище не можна заборонити;

Г) «чорний ринок» є позитивним явищем командної економіки, оскільки він давав змогу використати недовикористані ресурси і задовольнити незадоволені потреби споживачів.

5. Дайте визначення поняттю «домогосподарство» і назвіть основні його риси.

6. Проаналізуйте схему економічного кругообігу, яка поєднує взаємодію трьох суб'єктів господарювання: домашніх господарств, підприємств та держави.

7. Домогосподарства є власниками ресурсів?

8. Грошові потоки й потоки товарів рухаються назустріч один одному?

9. У схемі кругообігу представлені два ринки: ринок грошей і ринок товарів. Так чи ні?

10. Сучасне домогосподарство займається виробництвом товарів і послуг?

11. Фірми поставляють виготовлені товари на ринки товарів?

12. Укажіть форму власності, яка переважає за умов ринкової економіки:

- А) приватна
- Б) колективна
- В) державна
- Г) комунальна

13. Укажіть ринок, який існує в плановій економіці:

- А) вільний
- Б) мафіозний
- В) чорний
- Г) державний

14. Виберіть перелік типів економічних систем:

- А) традиційна, планова, ринкова, змішана
- Б) економічно розвинена, середньо розвинена, нової індустріалізації, нерозвинена
- В) натуральна, товарна, аграрна, індустріальна
- Г) планова, ринкова, капіталістична, соціалістична

15. Виберіть визначення економічного кругообігу:

- А) рух ресурсів, споживчих благ, доходів
- Б) рух товарів і послуг від виробника до споживача
- В) рух виробничих ресурсів та продуктів від держави до виробника
- Г) рух товарів, капіталу, трудових ресурсів між країнами

16. Укажіть процес, який ілюструє модель кругообігу ресурсів, продуктів, доходів:

- А) процес формування ринкових цін
- Б) вплив факторів на економічний розвиток
- В) диференціація витрат та доходів
- Г) взаємозв'язок між економічними суб'єктами

17. Сучасною економічною системою в Україні є:

- А) командно - планова
- Б) соціально орієнтована змішана економіка
- В) традиційна економіка
- Г) перехідна економіка

Література:

1. Довгань Г. Д. Економіка у визначеннях, таблицях і схемах. – Х., 2014. – С. 10 – 12.
2. Економічна теорія: Політекономія: Підручник /За ред. В. Д. Базилевича. – К., 2006. – С. 59 – 92.
3. Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Сучасна економіка: Навч. посіб. – К., 2005. – С. 41 – 51.
4. Жовтанецький О. М. Основи економіки: Наочний довідник. – Х., 2011. – С. 10 – 11, 13.
5. Загальна економіка: Підручник для 10 (11) класів середніх загальноосвітніх закладів / За ред. І. Ф. Радіонової. – Кам'янець – Подільський, 2008. – С.73 – 88.
6. Крупська Л. П. Економіка. 11 клас. Рівень стандарту: Підручник для загальноосвітніх навч. закл. – Х., 2011. – С. 18 – 22.
7. Мельничук В. Г. Економіка: Підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К., 2004. – С. 74 – 82.
8. Мочерний С. В., Устенко О.А. Основи економічної теорії : Навчальний посібник для студентів вузів. – К., 2005. – С. 111 – 120.
9. Основи економічної теорії: Навчальний посібник/ За заг. ред. П. В. Круша. – К., 2007. – С. 30 – 45.
10. Основи економічної теорії: Підручник/ За ред. А. А. Чухна. – К., 2001. – С. 145 – 165.

Змістовий модуль 2. Ринкова економіка.

Тема 2.4. Конкуренція та монополія в ринковій економіці.

Мета: актуалізувати та поглибити знання про фундаментальні проблеми економіки та їх розв'язання ринковою системою; з'ясувати, які чинники впливають на вибір підприємця що, як і для кого виробляти; сформулювати знання про конкуренцію як рушійну силу ринкової економіки; розвивати вміння розрізняти механізм досконалої та недосконалої конкуренції, порівнювати конкурентні та монополістичні ринки; знати, для чого запроваджене антимонопольне законодавство; виховувати економічне мислення.

Основні поняття: конкуренція, досконала конкуренція, недосконала конкуренція, олігополія, монополія, патент, авторське право, товарні знаки

План вивчення нового матеріалу:

1. Конкуренція, її суть і економічні основи. Закон конкуренції.
2. Види економічної конкуренції. Методи конкурентної боротьби.

3. Монополія: причини виникнення, суть та основні форми.
4. Антимонопольна політика держави. Антимонопольне законодавство.

Питання і завдання для самоперевірки:

1. За допомогою Інтернет – ресурсів знайдіть приклади підприємств – монополістів в економіці України. Поясніть причини, якими, на ваш погляд, обумовлено виникнення цих монополій.
2. Які чинники впливають на вибір підприємця, що, як і для кого виробляти?
3. Чому командна економіка неспроможна розв’язати фундаментальні економічні проблеми?
4. Сформулюйте ознаки, на основі яких визначено чотири типи ринкових структур.
5. Чи може існувати досконала конкуренція в умовах сучасного реального ринку?
6. Назвіть причини виникнення недосконалої конкуренції.
7. Поясніть негативні наслідки діяльності монополій.
8. Чим спричинена необхідність в антимонопольному законодавстві? Чому його підтримують навіть прихильники невтручання держави в економічне життя?
9. Дайте відповідь «так» або «ні»:
 - А) недосконалий конкурент не може впливати на ринкові ціни
 - Б) різноманітність виробництва не є умовою досконалої конкуренції
 - В) за умов монополістичної конкуренції на ринку діє обмежена кількість фірм
 - Г) досконала конкуренція панує на переважній частині ринків
 - Д) ринок, на якому діє лише один продавець – монополія
 - Е) на ринку абсолютної монополії поняття «фірма» і «галузь» збігаються.
10. Наведіть приклади монополій, олігополій, досконалої конкуренції. Поясніть, які переваги одержують споживачі та виробники за різних типів конкуренції.
11. Укажіть суб’єкт економічних відносин, який своїми діями підказує відповідь на питання «Що виробляти?»:
 - А) споживачі
 - Б) виробники
 - В) держава
 - Г) фірма

12. Укажіть суб'єкт економічних відносин, який своїми діями підказує відповідь на питання «Як виробляти?»:
- А) споживачі
 - Б) виробники
 - В) держава
 - Г) фірма
13. Укажіть суб'єкт економічних відносин, який своїми діями підказує відповідь на питання «Для кого виробляти?»:
- А) галузі виробництва
 - Б) державні установи
 - В) групи населення
 - Г) покупці та продавці
14. Укажіть ім'я вченого, який вперше обґрунтував принцип «прихованої руки»:
- А) Альфред Маршалл
 - Б) Карл Маркс
 - В) Джон Мілль
 - Г) Адам Сміт
15. Укажіть тип ринкової структури, який є найдемократичнішим і де впливу продавців на ціну не існує:
- А) досконала конкуренція
 - Б) монополістична конкуренція
 - В) олігополія
 - Г) чиста монополія
16. Укажіть, як називається ситуація на ринку, за якої один продавець нав'язує іншим учасникам ринку найвигідніші для себе умови:
- А) досконала конкуренція
 - Б) монополістична конкуренція
 - В) олігополія
 - Г) монополія
17. Укажіть наслідок конкуренції, який відноситься до негативних:
- А) підвищення ефективності виробництва;
 - Б) втрата своєї частки ринку дрібними виробниками і монополізація ринку
 - В) зниження ціни та збільшення загального добробуту;
 - Г) ефективне застосування нових технологій та форм організації праці.

Література:

1. Довгань Г. Д. Економіка у визначеннях, таблицях і схемах. – Х., 2014. – С. 21 – 24.
2. Економічна теорія: Політекономія: Підручник /За ред. В. Д. Базилевича. – К., 2006. – С. 233 – 264.
3. Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Сучасна економіка: Навч. посіб. – К., 2005. – С. 36 – 37.
4. Жовтанецький О. М. Основи економіки: Наочний довідник. – Х., 2011. – С. 40 – 42.
5. Загальна економіка: Підручник для 10 (11) класів середніх загальноосвітніх закладів / За ред. І. Ф. Радіонової. – Кам'янець – Подільський, 2008. – С.89 – 100.
6. Крупська Л. П. Економіка. 11 клас. Рівень стандарту: Підручник для загальноосвітніх навч. закл. – Х., 2011. – С. 43 – 47.
7. Мельничук В. Г. Економіка: Підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К., 2004. – С. 51 – 61.
8. Мочерний С. В., Устенко О.А. Основи економічної теорії : Навчальний посібник для студентів вузів. – К., 2005. – С. 168 – 184.
9. Основи економічної теорії: Навчальний посібник/ За заг. ред. П. В. Круша. – К., 2007. – С. 145 - 159.
10. Основи економічної теорії: Підручник/ За ред. А. А. Чухна. – К., 2001. – С. 187 - 189.

Змістовий модуль 4. Макроекономіка.

Тема 4.2. Макроекономічна рівновага і нестабільність.

Заняття: «Макроекономічна рівновага, поняття та моделі. Поняття циклічності. Економічні цикли та їх фази. Види і тривалість циклів».

Мета: продовжити формувати систему знань про національну економіку як ціле; проаналізувати чинники, що впливають на сукупний попит і сукупну пропозицію; пояснювати параметри макроекономічної рівноваги; аналізувати макроекономічну рівновагу в моделі «сукупний попит – сукупна пропозиція»; з'ясувати причини економічних коливань; установити особливості видів і фаз економічного циклу; ознайомити із засобами дослідження та прогнозування економічних коливань; розвивати вміння розрізняти та аналізувати фази економічного циклу, виховувати економічну грамотність.

Основні поняття: сукупні доходи, сукупні витрати, сукупний попит, сукупна пропозиція, економічні коливання, діловий цикл, рецесія (спад), депресія, піднесення, економічні індикатори.

План вивчення нового матеріалу:

1. Макроекономічна рівновага, поняття та моделі.
2. Сукупний попит (AD) та його регулювання. Сукупна пропозиція (AS) та її динаміка. Рівновага «AD – AS».
3. Поняття циклічності. Економічні цикли та їх фази. Види і тривалість циклів.

Питання і завдання для самоперевірки:

1. Що таке сукупний попит, як його можна визначити?
2. Проаналізуйте вплив держави на сукупний попит.
3. Які фактори впливають на сукупну пропозицію?
4. Які відмінності між класичною та кейнсіанською моделями рівноваги?
5. Які фактори призводять до порушення макроекономічної рівноваги?
6. Пригадайте чинники, які впливають на зміну попиту та пропозиції на ринках певного продукту та спробуйте визначити чинники, які спричиняють зміщення кривих сукупного попиту та пропозиції.
7. Які наслідки матиме збільшення державою сукупного попиту з метою запобігання спаду сукупної пропозиції?
8. Назвіть параметри ринкової рівноваги. Чому така ситуація можлива лише теоретично?
9. Проаналізуйте причини спаду економіки України в 90-ті роки.
10. Як ви вважаєте, коли найсприятливіші умови для виборчої компанії – на початку піднесення, на початку спаду, у найвищій точці піднесення, усередині циклу?
11. Чому цикли ділової активності мають більший вплив на виробництво та зайнятість у галузях, що виробляють товари тривалого користування, ніж у галузях, які виробляють товари нетривалого користування?
12. Чому ринкова економіка розвивається циклічно?
13. Розкрийте економічний зміст малих і середніх циклів в економіці.

14. Яку інформацію треба мати, щоб скласти прогноз економічної активності? Які показники найбільш яскраво характеризують фази економічного циклу?
15. Чи має циклічна форма розвитку загальний характер?
16. Назвіть основні напрямки державної політики, спрямованої на пом'якшення негативних наслідків економічних спадів.
17. Укажіть характеристику економічного циклу:
А) зниження пропозиції
Б) зміна загального рівня цін
В) збільшення рівня безробіття
Г) періодичне зростання та спад ділової активності
18. Укажіть помилкове твердження щодо фаз економічного циклу:
А) інфляція
Б) рецесія
В) спад
Г) пожвавлення
19. Укажіть явище, яке відповідає фазі економічного підйому:
А) зниження інвестицій в основний капітал
Б) скорочення податкових надходжень
В) збільшення доходів
Г) зростання обсягу допомоги по безробіттю
20. Укажіть автора теорії «довгих хвиль»:
А) С. Кузнєц
Б) М. Д. Кондратьєв
В) Дж. М. Кейнс
Г) В. Леонтьєв.
21. Установіть відповідність між фазами економічного циклу та їх ознаками:
1 рецесія	А) скорочення безробіття до природного рівня
2 криза	Б) зростання величини державних трансфертних виплат
3 пожвавлення	В) припинення спаду виробництва
4 підйом	Г) відсутність безробіття
	Д) пожвавлення купівельного попиту

Література:

1. Довгань Г. Д. Економіка у визначеннях, таблицях і схемах. – Х., 2014. – С. 61 – 63.
2. Економічна теорія: Політекономія: Підручник /За ред. В. Д. Базилевича. – К., 2006. – С. 445 – 458.
3. Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Сучасна економіка: Навч. посіб. – К., 2005. – С. 242 - 246.
4. Жовтанецький О. М. Основи економіки: Наочний довідник. – Х., 2011. – С. 26 – 27.
5. Загальна економіка: Підручник для 10 (11) класів середніх загальноосвітніх закладів / За ред. І. Ф. Радіонової. – Кам'янець – Подільський, 2008. – С.238 – 244.
6. Крупська Л. П. Економіка. 11 клас. Рівень стандарту: Підручник для загальноосвітніх навч. закл. – Х., 2011. – С. 124 – 127.
7. Мельничук В. Г. Економіка: Підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К., 2004. – С. 196 – 197.
8. Мочерний С. В., Устенко О.А. Основи економічної теорії : Навчальний посібник для студентів вузів. – К., 2005. – С. 330 - 352.
9. Основи економічної теорії: Навчальний посібник/ За заг. ред. П. В. Круша. – К., 2007. – С. 317 – 320.
10. Основи економічної теорії: Підручник/ За ред. А. А. Чухна. – К., 2001. – С. 486 – 494.